

Breu història de la representació del cos en la pintura occidental

Dr. Steven Zucker and Dr. Beth Harris

Agost de 2015

Resum

Dr. Steven Zucker and Dr. Beth Harris, "A brief history of the representation of the body in Western painting," in Smarthistory, August 10, 2015, accessed November 2, 2018. Traducció i transcripció adaptada de Xavier Belanche per a la matèria de Fonaments de les Arts (IOC) - 2018

(piano de jazz) - [Veu en off] Als artistes els hi encanta representar el cos humà, però amaguen moltes decisions importants que, quan intentes representar el cos humà sobre una superfície plana, de sobte, aquestes decisions apareixen. - [Veu] Els cossos existeixen a l'espai, per la qual cosa hi ha diverses maneres de representar formes tridimensionals en una superfície bidimensional, i quan estàs representant al cos, sobresurten altres qüestions complexes: com representar el moviment?, el pes del cos? O tries representar el cos d'una manera més abstracta i transcendent? - [Veu] Una de les primeres grans representacions naturalistes del cos humà va sorgir en la tradició clàssica, és a dir, en les obres d'art dels antics grecs i els antics romans. La majoria de la pintura grega antiga està perduda, però sí tenim una pintura romana antiga. Un gran exemple d'això es pot veure en un fresc, que és una pintura mural, d'una dona i la seva filla que està dempeus darrere d'una cadira. - [Veu] Creiem que és la seva filla, i aquesta és una imatge molt antiga, per la qual cosa és difícil saber exactament el que es mostra.

[Veu] Això és cert. Té més de 2,000 anys d'antiguitat. - [Veu] Així que, com veiem en l'escultura en la Grècia antiga i a Roma en les pintures al fresc com aquesta, veiem un enorme interès en representar les proporcions correctes del cos humà així com l'interès de representar o transmetre, encara que estigui vestida, la sensació que, sota la roba, hi ha un cos correctament modelat i proporcionat. - [Veu] Bé, tenim una idea de la massa, dels volums, del cos, i recordem que tot això està representat en una superfície bidimensional, per la qual cosa la capacitat de crear una integració natural d'una forma en l'espai bidimensional és tot un repte. - [Veu]

I quan dic que s'integra a l'espai, vol dir que la llum juga sobre la superfície d'una forma perquè aparegui tridimensional. - [Veu] Bé, mira la vora del coixí en la qual està asseguda. La part inferior té ombra, la part superior té un ressaltat, per la qual cosa tenim una idea d'aquest objecte a l'espai.

L'escorç és un recurs del dibuix, la pintura i la fotografia que s'utilitza per donar la impressió de profunditat. En l'escorç, la figura o alguna de les seves parts es dibuixa com si en la realitat estigués disposada perpendicularment o obliquament al pla del quadre, és a dir, per exemple, un braç que es dirigeix vers l'espectador, o una persona estirada en direcció a l'espectador i que, per tant, les seves dimensions es reproduïen de manera distorsionada per donar sensació de realitat.

Font: [Wikipedia](#)

Figura 1: Boscoreale: Frescoes from the Villa of P. Fannius Synistor. Font: [Met](#)

[Veu] Així que l'artista ha creat una il·lusió convincent d'una forma tridimensional sobre aquesta superfície bidimensional - [Veu] Mira l'instrument que té toca la dona. Ho estem veient en angle perquè es vegi escurçat. - [Veu] Sembla estar sortint a l'espai cap a nosaltres, i en crear una forma escurçada, l'artista ens ajuda a convèncer-nos d'una il·lusió espacial. De fet, hi ha moltes coses aquí on l'artista està tractant de donar-nos un sentit de naturalisme, d'una il·lusió de realitat. Tenim l'instrument musical escurçat, el braç escurçat de la cadira, el naturalisme del seu

cos, el sentit del seu pes en estar asseguda sobre aquesta cadira. - [Veu] I, per descomptat, el nen que està darrere de la cadira perquè sapiguem que hi ha una certa profunditat. És un espai relativament poc profund. Tenim una paret darrere del nen. No obstant això, veiem a la dona en primer terme, la cadira en un segon terme, la noia darrere i la paret darrere d'ella. - [Veu] Exactament. Tenim una il·lusió d'espai i tenim una il·lusió de figures tridimensionals que existeixen dins d'aquest espai. - [Veu] Però al llarg de la història, aquesta no va ser sempre la principal consideració dels artistes. - [Veu] Si mirem un mosaic medieval quan Europa estava dominada pel cristianisme, pel pensament cristià, veiem un enfocament molt diferent de la figura humana.

L'absis és una construcció adossada a la nau o les naus d'una església o temple, normalment de forma semicircular, tot i que n'hi ha de quadrangulars (absis carrats) i poligonals. Acostuma a ser cobert amb una volta (sovint de quadrant d'esfera) i acostuma a trobar-se darrere de l'altar formant capelles.

Font: [Wikipedia](#)

Figura 2: Mosaic de l'absis: la Théotokos (la Verge i el nen Jesús)

[Veu] Aquí estem veient un mosaic a l'interior de l'absis. És a dir, feta de petits fragments de pedra i vidre que es troben en una església coneguda com a [Santa Sofia](#) (Instambul). És enorme. Té aproximadament 5 metres d'alçada, molt més estilitzada que la pintura romana. La imatge en si és bastant simètrica. - [Veu] Per **simetria** volem dir que si la retalles pel centre, seria pràcticament la mateixa forma en tots dos costats, i les dues figures són molt frontals. Es és un tipus de representació que no és gaire realista. Si caminés en una habitació, per exemple, a quantes persones veuria exactament de front? - [Veu] I generalment no veuries figures que tinguin halos al voltant dels seus caps o fons daurats darrere d'elles. Aquesta és una representació espiritual. Aquesta és una imatge de la Mare de Déu i el seu fill, Crist. Llavors, el que estem veient aquí és una representació celestial. Aquesta és una **representació simbòlica**. Encara que hi ha alguna referència a la llum i

l'ombra, especialment en les túniques i coixins, aquesta és una imatge que està lluny de la tradició romana tardana. No obstant això, és un principi d'abstracció del cos humà. - [Veu en off] I també una abstracció de l'espai, per la qual cosa podem afirmar que els artistes de l'antic fresc romà estaven fent tot el possible per convèncer-nos de la realitat de la seva il·lusió pictòrica. Aquí, en l'Edat Mitjana, l'artista està fent tot el possible per convèncer-nos de la *irrealitat* de la seva imatge: ha eliminat qualsevol referència de l'entorn sensible o terrenal. Tenim aquest fons d'or. La figura és allargada. La roba descriu una mica el cos, però és molt abstracta. Per **abstracció** volem dir un procés que descarta la realitat sensible. - [Veu] Per tant, l'allargament d'aquest cos és una forma d'assenyalar a l'espectador que la figura que estem veient no és algú amb qui ens trobem en la nostra vida diària, que aquest és algú que existeix en un espai diferent, el regne espiritual. En aquest moment de la història, els cristians estaven molt menys preocupats per la importància del físic, del lloc en el qual vivim, i molt més centrats en el més enllà, en el regne espiritual. Això canviarà uns quants segles després. Si ens traslladem al Renaixement, veiem com l'art cristià s'ocupa de l'aquí i ara.

Figura 3: Madonna and Child (Bellini, Milan, 1510). Font: [Wikipedia](#)

[Veu en off] Veieu un exemple clàssic del Renaixement. En aquesta bella pintura de **Giovanni Bellini**, tenim una imatge espiritual, la Verge i el nen Jesús, però en un bell entorn terrenal amb un paisatge darrere d'ells. Les figures ja no usen aquests grans halos que indiquen la seva condició divina. Els seus cossos mostren unes proporcions perfectament naturals, així com també els seus moviments. Tenim aquest interès tant pel món sensible com pel naturalisme, el realisme del cos. - [Veu] Així que aquí hi ha un artista que troba una sort d'espiritualitat en la bellesa de la naturalesa, en la bellesa del cos humà. D'aquesta manera, tenim un artista que té interès en tornar a l'antiga tradició grega i romana. No estic dient que *Bellini* estigués mirant específicament la pintura mural romana, això hauria estat difícil de verificar, però hi havia un interès general en l'interès clàssic pel món sen-

sible. - [Veu] I aquesta és una de les maneres en què definim el Renaixement, el Renaixement com un renaixement de la cultura de l'antiga Grècia i Roma i els artistes que miren cap a enrere a aquesta tradició naturalista. - [Veu] Però crec que és important anar amb compte de no mirar el *Bellini* i afirmar que la seva obra es *superior o millor* que el mosaic medieval. Aquestes són obres d'art que responien a les necessitats de la seva cultura, als interessos de la seva cultura. Tots dos són representacions meravelloses, però per a ells són les respostes a uns problemes sorgits sota el paraigua del seu moment històric, espiritual i cultural.

Figura 4: Eric Gill, *Madonna and Child*, 1919. Font: [Tate](#)

[Veu] Els artistes que van crear el mosaic en Santa Sofia no tenien cap interès a crear una il·lusió de realitat. De fet, el seu objectiu era no crear la il·lusió de realitat! Veiem que torna a succeir al segle XX amb alguns artistes. Estem davant la Verge i Crist d'un artista del segle XX, [Eric Gill](#). - [Veu] Aquesta és una impressió sobre paper, on es mostren les figures molt simplificades. Molt abstractes. Podem veure clarament la intimitat entre la Mare de Déu i el nen Jesús, molt similar a la intimitat

que existeix en totes aquestes imatges, però és completament blanc i negre. La línia i contorn és simple. L'artista ho ha reduït. És un tipus d'economia de línia que és interessant i important per als artistes del segle XX i per als artistes que tenen, en cert sentit, tota la història a la seva disposició, que poden triar els estils que desitgen, treballar en, i que tracten de crear un nou tipus de significat a través d'aquestes opcions. - [Veu en off] Va descartar l'ús del modelatge, o **clarobscur**, aquest moviment de la llum a la foscor per crear una il·lusió de les formes tridimensionals. No tenim un sentit de la **perspectiva atmosfèrica** com la tenim en el *Bellini*, on tenim una sensació de profunditat en aquest paisatge. - [Veu] I fins i tot més abstracte que el mosaic, encara que sigui d'un artista que està familiaritzat amb cadascuna de les imatges que hem vist. - [Veu] I es podria dir que en l'era de la fotografia, quina necessitat tenim de recrear la realitat? - [Veu] Així, com tots els artistes anteriors a ell, l'**Eric Gill** estava prenent decisions i produint art que respon preguntes que són rellevants per a la seva cultura. - [Veu] Respostes que necessitem per a comprendre el segle XX. (piano de jazz)